

Motecuhozma jim ukazuje cestu. Obklopili ho, tiskli se k němu. Šel uprostřed nich v čele. Sevřeli ho do kruhu.

Když došli do pokladnice zvané Teuacalco, ihned vytáhli všechny tkané věci z peří, jako spony z peří quetzala; drahé štíty, zlaté koutouče, náhrdelníky bohů, zlaté výztuhy do nosu, zlaté spojovací články brnění na nohy, náramky ze zlata, čelenky ze zlata.

Ze všech štítů a insignií ihned odstranili zlato a udělali z něho kouli, rozdělali oheň a roztavili ho. Zbytek, všechno, co bylo vzácné a nebylo zlato, podpálili, všechno shořelo.

Co se týká zlata, přetavili ho na pruty, posbírali všechny smaragdy, ostatních kamenů se zmocnili Tlaxcaltékové.

Prolezli všechny kouty, kradli, prohledávali pokladnici, sklady. Zmocnili se všeho, co našli, všeho, co bylo krásné.

ŠPANĚLÉ SE ZMOCNĪLI MOTECUHZOMOVA BOHÁTVÍ

Potom se ihned odebrali do Motecuhozomovy pokladnice. Tam bylo uskladněno všechno, co patřilo Motecuhozomovi, na místě, které se jmenovalo Totocalco.⁵

Všichni do jednoho tam setrvávají, jako by byli zvířátka, jeden druhého poplácává: spokojené bylo jejich srdce.

Když přišli, když vstoupili do pokladnice, byli jako oznamení. Prohlíželi všechny kouty, všechno chtěli, ovládla je chamtivost.

Okamžitě vytažili všechny Motecuhozomy věci, všechno, co mu patřilo, jeho osobní majetek; všechny věci cenné a jemu drahé: náhrdelníky z velkých kamenů, náramky krásně provedené ze zlata a zlaté plátky na zápěstí, zlaté kroužky s hlavou zmije připínané

⁵ Totocalco: „Místo ptáků“. Jméno zoologické zahrady v Tenochtitlánu.

ke kotníkům i jeho výhradní vlastnictví, královskou korunu. A těch-
to jeho šperků bylo velké množství.

Všechno posbírali, všeho se zmocnili, všechno odvěkli, jako by to bylo jejich. A když mu sebrali všechno zlato, veškerý zbytek – vzácné peří – posbírali a nahromadili uprostřed nádvoří.

Když posbírali zlato, přišla Malintzin a svolala všechny šlechtice. Vystoupila na střechu, postavila se na okraj zdi a volala: „Mexičané, pojďte sem: Španělé jsou zarmoucení. Přijměte potravu, čistou vodu: všechno, co si zasloužíte. Jste sklíčení, vyčerpaní, omdlíte. Proč nechcete přijít? Zdá se, jako byste byli rozhněvaní?“

Ale Mexičané se neodvážili přiblížit. Byli poděšení a zmocňoval se jich strach. Byli vystrašení, byli celí bez sebe strachem, měli strach, neboť Španělé obklopovala velká aureola a všude se to o nich rozneslo. Nikdo se k nim neodvážil přiblížit: jako by tam bylo dravé zvíře, jako by tam ulehla tíha noci.

Ale přesto je Mexičané nenechali napospas, neopustili je. Přinášeli jim všechno potřebné, i když jim to odevzdávali se strachem. Přicházeli ustrašení, byli plni obav, když jim přinášeli potřebné věci. A jakmile se přiblížili, ihned se stáhli, rychle se ztratili, třáslí se.⁶

SVĚDECTVÍ FERNANDA DE ALVA IXTLILXÓCHITLA

A tak na druhý den, 8. listopadu 1519, šel Motecuhozma s Cacamou a jeho bratrem Cuitlahuamem a s celým svým doprovodem přivítat Cortese. Ten se už v tu dobu nacházel v blízkosti místa, které se nyní jmenuje San Antón. Když ho přivítal, odvedl ho do

⁶ Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino* (Kodex florentinský), kniha XII, kap. XVI a XVII (verze Ángela M. Garibaye K.).

ÚVOD

Španělé se dali na pochod k Mexiku s pomocí všech lidí, kteří je doprovázeli z oblasti Tlaxcaly. V textech Sahagúnových informátorů v Kodexu florentinském (Códice Florentino), jež dále citujeme, se popisuje, v kterých místech se postupně objevily různé vojenské útvary dobyvatelů.

Přiblížili se k Mexiku z jihu směrem od Ixtapalapy a dostali se až k místu Xoloco, které, jak zmiňuje Fernando de Alva Ixtlilxóchitl, dostalo potom jméno San Antón Abad. Zmíněný Ixtlilxóchitl ve svém XIII. listu uvádí přesné datum, kdy k tomu došlo: 8. listopadu 1519.

Motecuhozma a Cortés se ocitli tvář v tvář a vedli spolu rozhovor, který je přesně zaznamenán Sahagúnovými informátory.

Motecuhozma zvolal: „Ne, není to sen, neprobudil jsem se ze spaní, není to sen, nesním... Zdá se, že jsem tě už viděl, díval jsem se do tvých očí...“

Následuje zpráva o pobytu dobyvatelů ve velkém městě a o jejich pletichách a snahách získat zlato z městské pokladnice.

Na konci této kapitoly opět krátce citujeme již zmíněný třináctý list Fernanda de Alva Ixtlilxóchitla O příchodu Španělů, který jen v souhrnu potvrzuje slova Sahagúnových informátorů.

A ihned vstal, aby ho přivítal, přiblížil se k němu, uklonil se a s lehkou úklonou ho oslovil: „Pane náš, jsi unavený, znavený jsi přišel do země. Přijel jsi do města Mexika. Přišel jsi zasednout na trůn. Jen krátce ti ho opatrovali, hlídali ti, co zde byli tvými zástupci: králové Izcoatzin, Motecuhomatzin Starý, Axayácatl, Tizoc, Ahuítzol. Ach, jen krátce čekali na tebe, vládli Mexiku. Svými bedry, pod svým pláštěm chránili poddaný lid.“

Uvidí to, dozvědět se o tom, co zanechali svým pozůstalým?

O, kéž by aspoň jeden z nich mohl vidět to, co já teď vidím!

To, co já teď vidím: já, poslední z našich pozůstalých vládců.

Ne, není to sen, nejsem ospalý: nevidím to ve snu, nesním...

Už jsem tě viděl, mé oči viděly tvou tvář!..

Pět, deset dní jsem prožil v úzkosti, ponořen v Oblasti záhad.

A ty jsi přišel mezi oblaky a mlhou.

To je to, co nám řekli králové, kteří město spravovali, vládli tvému městu: Že když sem přijdeš, měl by ses usadit na svém stolci, na svém trůnu...

Nuže, teď se to stalo: přišel jsi, jsi hodně unavený, nebyla to snadná cesta.

Přišel jsi do země: pojd' a odpočiň si; ujmi se svých královských domů.

Ať si odpočine tvé tělo.

Vstupte, pánové, do své země!”

Když Motecuhozma pronášel tento proslov, markýz poslouchal a Malintzin mu překládala.

Když Cortés pochopil smysl Motecuhozomova proslovu, prostřednictvím Malintzin mu odpověděl. Odpověděl mu v cizí řeči, v neotesané řeči: „Buďte ujistěni, Motecuhozmo, ničeho se nemůžete obávat. Milujeme vás. Naše srdce je dnes velmi spokojené. Vidíme vaši tvář, slyšíme vás. Už dávno jsme vás chtěli poznat.“

A k tomu ještě dodal: „Teď už jsme přesvědčeni, že jsme přišli do vašeho domu v Mexiku; tady nás budete moci v klidu vyslechnout.“

svého domu a ubytoval ho v domě svého otce, krále Axayácotla. Prokázal mu hodně přízně a nabídl mu, že se stane přítelem jeho císaře a přijme evangelium. A určil ke službě Španělům hodně lidí z Texcoka, Mexika a Tlacopanu. Po uběhnutí čtyř dnů Španělé byli v Mexiku velmi spokojeni, byli obslouženi a podarováni...⁷

⁷ Alva Ixtlilxochitl, Fernando: XIII. list. „O příchodu Španělů a počátku evangelizace.“

IX

MASAKR V HLAVNÍM
CHRÁMU BĚHEM OSLAV
TÓXCATL

ÚVOD

Když už byli Španělé usazeni v Mexiku-Tenochtitlánu, Motecuhzoma se stal prakticky Cortésovým zajatcem. Různé indiánské texty, jako je Kodex Ramírezův, XIII. list Ixtlilxochitlův, Kodex Aubinův *aid.* se zmiňují bez obalu o masakru, který připravil Pedro Alvarado během oslav Tóxcatl, pořádaných Nahuy k počtě boha Huitzilipochtlího.

Hernán Cortés v tu dobu ve městě nebyl přítomen, neboť se vypořádával s Pánfilo Narváezem: Narváez dostal od Diega Velázqueze, guvernéra Kuby, za úkol Cortése zajmout – Alvarado, „Slunce“, jak ho nazývali, uprostřed slavnosti Mexiky zrádně napadl a zmasakroval. Tady se nabízí svědectví uchované v náhuatl, které popisuje realisticky a ve stylu podobném velkým eposům starověku ty nejdramatičtější chvíle zosnované zrahy.

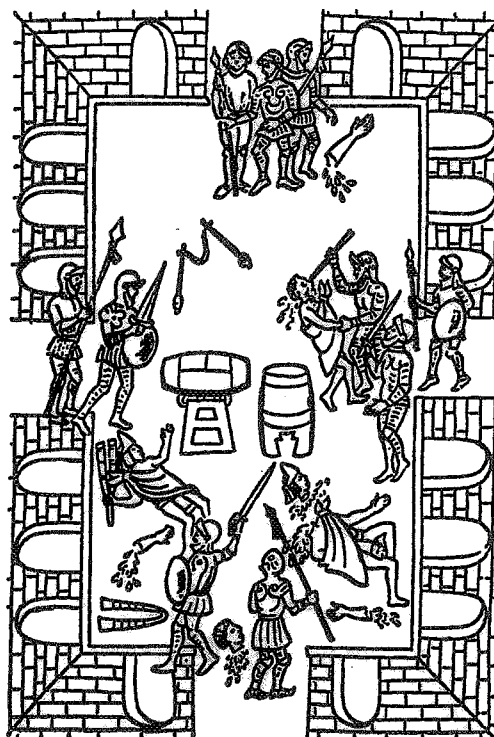
Nejdříve si poslechneme svědectví Sahagúnových informátorů, kteří nám popisují přípravy k oslavám a způsob, jakým Mexikové vymodelovali figuru Huitzilipochtlího z luštince, a nakonec jak náhle uprostřed oslav byli zrádně napadeni. Informátoři také popisují reakci domorodého obyvatelstva: Aztékové oblehli Španěly ukryté v Motecuhzomových královských domech. Vyprávění je uzavřeno zprávou o Cortésově návratu. Mexikové se domluvili, že se nenechají vidět, že zůstanou skrytí, budou schováni [...], jako by vládla temná noc...

V dalším z textů Sahagúnových informátorů, který zde přepisujeme, se také objevuje malý obrázek od indiánského autora z Kodexu Aubinova, který popisuje tento masakr během oslav Tóxcatl.¹ Je to malá kresba, o které píše Garibay:

¹ „Slavnost Tóxcatl.“ Sahagún: Tato slavnost byla ze všech nejdůležitější, podobná velikonočním slavnostem, a slavila se okolo velikonočního vzkříšení, několik dní po něm [...]. Op. cit., sv. I, s. 114.

MASAKR V HLAVNÍM CHRÁMU BĚHEM OSLAV TÓXCATL

Spisovně řečeno žádná literatura nepohrdne popisem toho, co lid Tenochtitlánu zažil a vytrpěl, napaden Alvaradem – zvaným „Slunce“ (Tonatiuh) – tak krásným jako zlotřilým.

Masakr v Nejvyšším chrámu (Kodex Duranův)

PŘÍPRAVY NA OSLAVU TÓXCATL

Potom Mexikové žádali Huitzilipochtliho o povolení oslav. Španělé chtěli poznat, jak bude oslava probíhat, chtěli pozorovat a vidět, jak se bude oslavovat.

Motecuhzoma dal rozkaz, aby jich několik odešlo do domu kapitána Cortése a tam žádali o povolení.

Když přišlo povolení tam, kde byl uvězněn Motecuhzoma, ženy, které se celý rok postily, na nádvoří chrámu začaly mlít semena rostlin chicalote.²

A objevili se Španělé, a bylo jich hodně a ozbrojených. Byli ve zbroji, měli zbraně. Chodili mezi nimi, stáli vedle nich, obklopovali je, pozorovali jednu ženu po druhé, prohlíželi si ty, co mlely. A když si je prohlédli, vrátili se do velkého královského paláce: jak se potom o tom mluvilo, už ve chvíli, kdy ti muži z paláce vycházeli, měli chuť zabít lidi.

MODELOVÁNÍ SOŠKY BOHA HUITZILIPOCHTLIHO

A když se schýlilo k večeru a byl čas oslav Tóxcatl, soška Huitzilipochtliho měla už lidskou podobu, úplně se podobala člověku.

A toto lidské tělo bylo vytvořeno ze semen luštěnce. Hotové ho položili na stojan z tyčí a připevnili ho trny, trnem ho zajistili.

Když už bůh Huitzilipochtli dostal svou podobu, pokryli ho peřím a tvář ozdobili linkami, které protínaly jeho obličej v blízkosti

² *Chicalote*: mexická léčivá rostlina; odvar z rozemletých semen má uklidňující účinky a tiší bolesti.

očí. Udělali mu uši ze smaragdové mozaiky v podobě hada a z jeho tyrkysových pokrývek na uši visel prsten z trnů. Byl zlatý a měl tvar nohy, byl vypracován jako prsty u nohy.

Nos byl ze zlata a opracovaných kamenů: na způsob zlatého luku vykládaného drahými kameny. Také z tohoto nosu visel kroužek trnů a vycházely z něj příčné linky v obličejí. Tato kresba obličje byla modré a žluté barvy. Hlavu mu pokryli kouzelnou pokrývkou z peří kolibříka. Také mu navlékli takzvaný *anecúyotl*³ ze vzácného peří, válcovitého tvaru, ve spodní části stažený do tvaru kužele.

Potom mu pověsili na krk ozdoby ze žlutého peří papouška, z které dole visely řasené trásně podobné chlapeckým kadeřím. Také dostal přehoz ve tvaru listu kopřivy, černé barvy, s chomáčí jemného orlího peří na pěti místech.

Dole ho zahalili do pláště pomalovaného obrazci lebek a kostí. A na trup mu oblékli vestu a ta byla pomalována částmi lidských údů: lebkami, ušima, srdcem, vnitřnostmi, hrudí, rukama a nohama.

Také má *maxtle*.⁴ Tato část oděvu byla nádherná, pomalovaná lebkami a kostmi. Trásně měla z papíru amate, širokého jednu píd a dlouhého dvacet. Pomalovaného svíslými čarami bleděmodré barvy. Na zádech nesl svou vlajku barvy krve. Tato vlajka barvy

³ *Anecúyotl*: Erb Huitzilipochtliho na proužku kůže.

⁴ *Maxtle*: správně *maxtlatl*, mužský oděv, který pokrýval intimní část těla. Jacques Soustelle v *La Vie Quotidienne des Aztèques*, Hacheitte, Paris 1955 popisuje *maxtlatl* následovně: „Látka, která se obtočila kolem pasu a protáhla mezi nohama, byla nahoře uvázaná tak, aby její konce volně splyvaly, jeden vepředu, druhý vzadu. Tuto část oděvu velmi často zdobily výšivky a pruhy. A to buď jednoduché pásy výšivek bez ozdob, anebo velmi náročně vypracované.“ *Maxtlatl* se objevil už v dávných dobách u Olmeků a Mayů. – V 16. století ho nosily všechny civilizované národy Mexika mimo Tarasků na západě a Huasteků na severovýchodě, což tak trochu pohoršovalo Mexiky ve středě země.

krve je z papíru. Je barvy červené jako krev, zakončená obětním nožem, který je také z papíru, a je pokryta červenými pruhy barvy krve.

Nesl štít: byl zhotovený z bambusu, byl z bambusu. Každá čtvrtina byla ozdobena jedním chomáčem vzácného peří, jmenoval se *tehuehuelli*. A korouhvička na štítu byla také barvy krve, stejně jako vlajka na zádech. Ke štítu měl připevněné čtyři šípy.

Na paži měl šerpu na způsob náramku; šerpa byla z kůže vlka a z ní visely nastříhané proužky papíru.

ZAČÁTEK OSLAV

Když se v den oslav rozednilo, velmi brzy ráno, ti, co učinili slib, odhalili Huitzilipochtlimu tvář. Postavili se do řady před sochou boha a začali ji vykuřovat a pokládali před ni dary všeho druhu: postní jídla (bylo to možná jídlo z lidského masa) a lisované plát-ky semen luštěnce.

Vzhledem k dané situaci už je ale nevynesli na vrchol pyramidy.

Všichni místní lidé i mladí bojovníci byli úplně připraveni, celým svým srdcem se chystali slavit obřad a předvést ho Španělům, aby ho viděli a měli co obdivovat.

Začal pochod, běh: všichni míří na nádvoří chrámu, aby tam tančili hadí tanec. A když se tam všichni sešli, začal zpěv a hadí tanec.

A ti, co se postili dvacet dní, a ti, co se postili celý rok, hůlkou ze smrkového dřeva udržovali pořádek. Kdyby někdo chtěl odejít, pohrozili mu hůlkou.

A když někdo chtěl močit, sundal si šat ze svých boků a svůj chochol z peří volavky.

Ale jestliže byl někdo neukázněný, nezachovával pořádek jako ostatní a dělal si, co chtěl, potom byt bit, zmlátili ho po celém těle a byl ze slavnostního prostoru násilím vyhoštěn. Vyhodili ho tak prudce, že padl tvář k zemi, potom ho táhli ven za uši: nikdo si nedovolil ani špitnout.

Ti, co se postili celý rok, si zasloužili být zbožňováni; lidé z nich měli strach, neboť měli osobní a výlučné právo být pokládáni za „bratry Huitzilipochtliho“.

V čele tanečního průvodu šli nejvyšší kapitáni, velcí hrdinové. Hned za nimi s malým odstupem pochodovali mladíci. Ti, kdo měli na hlavě chomáč vlasů, tím dávali na srozuměnou, že už někoho zajali, a vlasatí s účesem ve tvaru džbánů zase, že získali zajatce, ale s cizí pomocí.

Nováčci, ti, kteří byli pokládáni za mladé bojovníky, i ti, kteří už získali jednoho nebo dva zajatce, ti všichni byli obklíčeni a bylo jim řečeno:

„Přátelé, ukažte lidem tam venku svou statečnost, ať je to vidět!“

ŠPANĚLÉ NAPADAJÍ MEXIKY

A tak se stalo, že zatímco probíhala slavnost, tančilo se, už se zpívalo, už jeden tanec střídal druhý a písně se nesly jako vlny, přesně v tu chvíli byli Španělé rozhodnutí pozabít lidi a blížili se k nim ozbrojeni.

Uzavřeli všechny východy, chodby a vchody. Vchod Orla v malém paláci; Acatl iyacapan (Špice třtiny), vchod Tezcacoak (Had

Anebo když viděli někoho v oblečení z látky tkané z agave, v oblečení dělného lidu, také ho rychle sebrali. A říkali: „To je také bídák, co nese nešťastné zprávy: jde navštívit Motecuhzomu!“

Jeden, co se marně snažil zachránit, prosil je a říkal jim: „Co to děláte, Mexičané? Já to nejsem!“

Oni mu na to odpověděli: „Ó ty nešťastníku! Nejsi náhodou jejich sluha?“

A ihned ho na místě zabili.

Tak Mexičané kontrolovali lidi, všechny hlídali: prohlíželi jejich obličej, zjišťovali jejich zaměstnání. A mnohé pod falešnou záminkou popravili, zákeřně je zabíjeli: platili za zločin, který nespáchali.

A tak hodně dělných lidí se ukrylo. Už se nikomu neukazovali, už se nikde nehlásili, už k nikomu nechodili domů poskytovat své služby: měli strach. Strach a hanba je ovládly a nechtěli padnout do rukou vrahů.

Když Mexičané obklíčili Španěly v královských domech, po šest dní s nimi vedli válku. A dvacet tři dní je drželi v šachu.

Během těchto dní se čistily kanály: byly otevřené, rozšířily se, položili na ně dřeva, prohloubili je. A všude byl ztížen pohyb, do kanálů nakladli překážky.

A co se týká cest, ty obehnali ploty, jako překážku postavili zed, cesty byly uzavřené. Všechny cesty a ulice zatarasili.⁵

⁵ Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino (Kodex florentinský)*, kniha XII, kap. XIX, XX a XXI (verze Ángela M. Garibaye K.).

VERZE MASAKRU PODLE KODEXU AUBINOVA

V Tóxcatlú vynesli boha nahoru. Když začal tanec, obětovali pěvce. Když to uviděl Motecuhzoma, řekl Malintzin:

„Tím prosíme boha, aby nás vyslyšel. Nastal čas oslav našeho boha: za deset dnů. Uvidíme, jestli ho vyneseme. Použijte se kadi-dlo a při pozdvihování luštinového chleba se bude tančit. A bude trochu hluku, nic víc.“

Kapitán na to odpověděl: „Dobře. Ať se stane. Už jsem to slyšel.“

A odešli, aby se setkali s jinými Španěly. Jediný, kdo zůstal, byl Slunce (Alvarado).

Když uběhlo deset dní, Motecuhzoma mu řekl: „Prosím, poslyšte: jste tady. Brzy budeme oslavovat boha; přiblížila se oslava našeho boha.“

On na to odpověděl: „Ať se koná: my v každém případě budeme zde.“

Potom aztéctí velitelé pronesli: „Prosím, zavolejte naše starší bratry.“

Zavolali starší bratry.

Když se dostavili, byly jim vydány rozkazy. Prikazuje se jim: Snažte se hodně, aby všechno dobře dopadlo.

Nato starší bratři odpověděli, že všechno se provede pečlivě.

Správce zbraní Tecatzin ale dodal: „Odpusťte prosím, náš pane, ale tak se to provedlo v Cholule: a zavřeli je do jednoho domu! Tady se nám také kladou překážky. Ať jsou v každé stěně schované naše štíty!“

Nato odpověděl Motecuhzoma: „Jsme snad ve válce? Mějme důvěru!“

Správce zbraní mu odpověděl:

„Dobře.“